

Diletsô, tsa Basotho (Musical instruments - Sotho)

ser. 140(3)

C.M. Mokgohlwé.

AM/8/28.

[0-16]

K34/28

Diletsô tsa Basotho.

Basotho ba pele le bôna ba bile le diletsô tše dintsinyana, tsa mehutahuta. Di be di Ietšwa ka molaô, ke xore, tše dingwê byaloka moropa, di be di sa dumêlêlwa xo letšwa ka mabaka ohle. Tše dingwê tsa diletsô ke ôna moropa, lengwane, lekope, sekxapa, lekwala (kwadi) phalafala, mokodie le lesiba.

Moropa ke seletšô se se dirwaxo ka dilô tse 'pedi; xo tšewa kôta ya thitô ya morula, e budiwe ka thokô engwê, e fadiwe ka xare; ka thokô ye e butšwexo xo bapolwa lethalô la pudi le le thošitswexo bôya. Lebakeng la xe xo bolotšwa (xwerišiwa) bašimane moropa o iletšwa xo lla; xe xo bolla (rupa) basetsana moropa o bulêlwa xore o ka lla bošexo le mosexare; bale (basetsana ba ba rupaxo) ba rôbatšwa ka moropa, ba itiša ka ôna, ba tsoswa ka ôna; dikoša tsa Sesotho xe di binwa xo letšwa seletšô se xore babini baopedi le bahlabeledi ba seke ba ba lahlaxêlwa ke ditîô xoba mošito wa koša; le mašoboro xe a bina, mošitô wa koša o laolwa le moropa le xo maxofsi a baopedi.

Lengwane ke naka ye e letšwaxo ke mašoboro; mašoboro ke bašimane ba ba seš'oxo ba bolotšwa. Ba tšea lešapô la serope sa pudi, le hlatswiwe, ka utlê le ka xare, le thibiwe ka motu ka thokô engwê le letšwa ka molomo. Lôna le dumelêtšwe xo lla ka mehla xe beng ba lôna ba rata. Bôna beng ba lôna ba bitšana ka lôna, ba roxakana ka lôna, ba tiiša koša ka lôna. Bôna ba hhaloxanya meletšô yohle ya lôna. Xe mollô wa lôna e le wa 2. thoxakô, xoba wa pitšo, beng ba lôna ba tseba; ka 'baka leo ke xantsi xe xo hwetšwa mašoboro a ka baxo a mabedi ba kxakxathana ka dithupa tsa merethwa, e mongwê a rile xo e mongwê a re: "O uthoxile ka lengwane".

Sekxapa le sôna ke seletšô sa mašoboro. Xo tšewa lexapana, le tlêmelelwé ka xo dudišwa ka maraxô mo thupeng ye e kobilwexo byaloka bora (bow) bya mosêbê; xomme se letšwa ka xo itiya-itiya lenti le le kobilexo thupa; lenti le itiwa-itawa byalo

byalo ka phatana e thsesane mo, le mola, menwana ya seatla le yôna e ntše e memetšwe tirô ye, ka kxoma-kxoma lenti le.

Ba Lesotho seletšô se ba se bitša thomo. Se na le melodi e kwalaxo xa botse xe se letšwa ke ba ba se hialoxanyaxo.

Kwadi ye e bitšwaxo lekwala ke ba moletlane le yôna e sa le seletšô sa mašoboro. E dirwa ka lehlaka la lebêlê, lenti, le phatsana ya thitô ya lefofa la lefexô la nonyana e kxolo, byaleka ntšu, mmankxodi, xoba leakabosane. E letšwa ka molomo. Ko thwe xe e lla e re: "Tlêkonko-tlêko, mantlêkwane!"

Lekope ke selô sa makxarebê; le masôxana a se letša. Thupa ya lôna e kobiwa ka motatô. Melodi ya lôna e monate; le letšwa byaloka sekxapa. Matebele a Moletlane a le bitsa setôntôlô.

Phalafala ke seletšô se sexolo sa sethšaba. Ba bangwê ba se bitša lepotata, ba bangwê lepatata. Xantsi le dirwa ka lenaka la phôôfôlô e kxolo byaloka thôlô, le tše dingwê. Xaxolo e bolokiwa mošatê, xoba motseng wa kxošana.

3. Xe e lla, motse o a huduêxa, xobane xa e ka ke ya llêla lefêla. Xe phalafala e lla xo sa tsebiwe se e se leletšwaxo, banna ba phalalêla mošatê ba feleletše ka dithlamô tša bôna tša thlabanô; e letšwa xe xo tšwiwa lesolo; xe banna ba ya thlabanong xo letšwa phalafala; xe xo tšwiwa lesolo la xo tsoma xoba la xo bolaya tau, nkwê, xoba se sengwê se se boifišaxo xo letšwa phalafala. Xe xo na le monyanya wa xo nthša kôma ya bašimane le xo e aloša xo letšwa phalafala; xe xo le mokete wa lenyalô la ngwana wa ka mošatê phalafala e ka letšwa. Letšatši la xo lla xa phalafala xa le lebalwe mo ditiraxalong tša sethšaba. Xe banna ba bowa ntweng, ba fentše ba tsêna motseng wa mošatê, monna a fofêla xodimo, mahlô a xaxwê a šetše a fetoxile eka ke dikxabo tša mollô, a hlakêla, a swere kôtsê, lerumô, le 'lêtswana sa maxaxana, a taboxa, a be a fihla a re pele xa kxôrô, thšimê-thšimê - ê - ê -, a hlabafase ka lerumô, a be a ūupa ka lôna felô kua a hlabanexo xôna, a rêmakanya lefase ka selêtswana,

a

ser. 140.

K34 / 28

3 cont. a bile a thôma xo ithêta le xo rête kxosi ya xaxwê, phalafala e ntše e re: "Pu-du-bu-du-du-u-u - pu-pu-u-u-!" Phalafala ke seletšô se se tsebisaxo batho tiraxalo e kxolo mo motseng xoba mo sethsabeng.

EIVD. 140